

Han van Bree

IK BEN ALEXANDER

Klaar voor de troon

[Uitgeverij de Rode Kamer | Haarlem](#)

Introductie

Wie is onze toekomstige koning? Kroonprins Willem-Alexander lijkt inmiddels klaar voor de troon, maar daar is heel wat aan voorafgegaan. Er bestonden twijfels over zijn geschiktheid en ook hijzelf leek niet altijd evenveel zin te hebben in de baan die onvermijdelijk op hem wacht. Hij vloog enkele keren (letterlijk en figuurlijk) stevig uit de bocht. Het leven van de veertigjarige prins wordt in dit boek kritisch onder de loep genomen. Zijn jeugd op Drakensteyn, zijn middelbare scholen, dienst- en studietijd. Het komt allemaal aan bod. Evenals zijn huwelijk met prinses Maxima én zijn werk als watermanager. Beide zouden wel eens gouden grepen kunnen blijken te zijn voor zijn rol als koning Willem IV.

Han van Bree is historicus en houdt zich al jaren bezig met de geschiedenis van het Nederlandse koningshuis. Hij schreef recensies, artikelen en boeken over (leden van) de Nederlandse monarchie en zat in de redactie van de in 2005 verschenen Encyclopedie Koninklijk Huis.

Voorwoord

Oranjes hechten niet aan verjaardagen, zeggen ze. Dat vinden ze geen prestatie. Prins Claus wilde zijn zestigste verjaardag in 1986 in het buitenland doorbrengen, maar dat ging zelfs zijn familie te ver. De zestigste verjaardag van koningin Beatrix in 1998 is wel groots gevierd. Toch

benadrukken ze voortdurend niet aan kalenderevenementen te hechten, ook niet aan bepaalde jubilea.

Op zich is een verjaardag natuurlijk ook geen prestatie, het gebeurt gewoon. Maar toch gaan 'kroonjaren' bij de meeste gewone mensen niet onopgemerkt voorbij. Of je wilt of niet, als je dertig, vijftig of zeventig wordt, sta je onwillekeurig even stil bij wat je (nog niet) hebt bereikt en wat je allemaal nog zou willen doen.

Op 27 april 2007 wordt prins Willem-Alexander veertig jaar. Een goed moment om terug te blikken en vooruit te kijken. Toen zijn vader prins Claus veertig werd, was hij net een jaar getrouwd. Toen zijn grootmoeder Juliana veertig werd, was zij net een jaar koningin. Toen de vorige Prins van Oranje, de oudste zoon van koning Willem III en eveneens Willem geheten, veertig had moeten worden, was hij al een jaar dood.

Willem-Alexander is inmiddels al vijf jaar getrouwd, verkeert voor zover bekend in goede gezondheid, maar zit nog niet op de troon. Logischerwijs zal dat niet lang meer duren. Welk traject heeft de prins tot nu toe afgelegd? Hoe heeft hij zich gedurende die vier decennia verzoend met zijn lot en zich op zijn toekomstige taak voorbereid? Dat zijn de vragen die in dit boek worden gesteld en waarop wordt getracht een antwoord te geven.

De prins heeft in 1993 over zijn 'Werdegang' het volgende gezegd: 'Ik denk dat je je er eerst tegen verzet omdat niemand in zijn leven echt iets wil hebben vastliggen. Ik in ieder geval niet. Je wilt toch zelf je weg vinden. Maar ook als iets vastligt, kun je zelf er de weg naartoe vinden.' Een kernachtige samenvatting.

Maar over zijn leven is meer te zeggen. Over zijn verhouding tot de pers bijvoorbeeld, die zich niet zonder problemen heeft ontwikkeld. Van prins Claus is de uitspraak: 'Iedereen wil als het enigszins kan zo overkomen als hij in werkelijkheid is.' Maar als geen ander beseftte hij dat zoiets in zijn positie vrijwel onmogelijk was. Ook bij Willem-Alexander is er die discrepantie tussen hoe de buitenwacht tegen hem aankijkt en hoe de *inner circle* over hem denkt.

Naast de pers vormt prins Bernhard een rode draad door deze beschouwing. Hij speelt nadrukkelijk een rol in Alexanders leven. Als voorbeeld, als inspirator. Ooit merkte hij glimlachend over zijn oudste kleinzoon op: 'Hij heeft veel slechte eigenschappen van zijn grootvader overgenomen. Hij vliegt en hij rijdt te hard.' Er is meer wat zij gemeen hebben.

Het verhaal van de prins wordt niet alleen in tekst verteld. Er zijn ook twee fotokaternen, waarvan een de relatie tussen Willem-Alexander en de pers als thema heeft. Over hoe hij zijn hele leven lang, soms hinderlijk, door journalisten is gevolgd en door camera's is vastgelegd. Maar, om met Johan Cruijff te spreken, elk nadeel heb zijn voordeel. Tussen die tienduizenden foto's springt er een aantal uit, omdat ze verrassend zijn, van

opvallende kwaliteit. Uit die bijzondere opnamen is een selectie gemaakt voor het tweede fotokatern.

En er is een horoscoop getrokken van de jarige prins. Daarmee volgen we een koninklijke traditie. In de negentiende eeuw hield koningin Sophie, de eerste echtgenote van koning Willem III, zich bezig met spirituele zaken. Ook de koninginnen Wilhelmina en Juliana hechtten sterk aan het bovennatuurlijk en Juliana liet voor haar dochters bij hun geboorte horoscopen maken. En zei niet onlangs Pieter van Vollenhoven, in een interview ter gelegenheid van zijn veertigjarig huwelijk, tussen neus en lippen door dat hij zich 'als Stier' niet zomaar opzij liet zetten? De horoscoop van Willem-Alexander is door Els Smit getrokken zonder dat zij de tekst van dit boek kende en vice versa. Dit om wederzijdse beïnvloeding te voorkomen.

Een ding is duidelijk: Willem-Alexander heeft het niet gemakkelijk gehad. Hij heeft geworsteld en is bovengekomen. Maar of hij er al helemaal is? De tijd zal het leren. Het zal moeilijk blijven, zoals William Shakespeare in een van zijn koningsdrama's Henry IV laat verzuchten: *'Uneasy lies the head that wears a crown.'*

I

'Ik heb een hele vrije en ongedwongen jeugd gehad'

1967-1980

'Onze zoon, dat mag ik als trotse vader dit keer wel zeggen, is een prachtige baby. Vanaf het eerste moment heeft hij zeer krachtig van zijn aanwezigheid blijk gegeven.' Het is de ochtend van 28 april 1967. Prins Claus vertelt in een toespraak op radio en televisie zichtbaar verheugd over de geboorte van zijn eerste kind. Claus' echtgenote, prinses Beatrix, heeft de avond tevoren in het Utrechtse Stads- en Academisch Ziekenhuis om 19.57 uur het leven geschonken aan een jongetje van bijna acht pond.

De geboorte van het prinsje leidt tot vreugdevolle reacties in het hele land. Nog de avond van de bevalling is in Utrecht een spontaan volksfeest losgebarsten, onder meer op het Janskerkhof waar studenten juichen en dansen. Ook elders in het land wordt feestgevierd. Scholen krijgen de volgende dag vrij, arbeiders krijgen een halve dag verlof. Prins Claus ontvangt een enorme beschuit met muisjes en ook scholieren worden op de traditionele geboortelekkernij vergast, maar dan van normaal formaat.

De blijheid richt zich vooral op het feit dat de nieuwe koninklijke telg een jongetje is. Voor het eerst sinds 1851 - toen prins Alexander, de derde zoon van koning Willem III en koningin Sophie werd geboren - is er weer een mannelijke erfopvolger geboren en dat leidt tot jubelende kreten als: 'Hoera, we hebben een koning.' Later zal koningin Juliana in een televisie-interview verklaren dat zij er niet gelukkig mee was dat het geslacht van haar eerste kleinkind zo veel euforie teweegbracht. 'Toen was er opeens zo'n geweldig gejuich dat het een jongen was en dat vond ik niet prettig om te horen. Het meest heeft me het getroffen toen ik ergens officieel was, het was kort na zijn geboorte, heel kort na zijn geboorte, en toen riep er een vrouw uit het publiek: "We hebben een koning!" En ik vatte dit zo op, een kind in de wieg, je weet nog helemaal niet wat ervan wordt, maar een man is altijd beter dan een vrouw zoals mijn moeder was, bijvoorbeeld. Dat heeft me ontzettend gekwetst.'

In een eeuw tijd bleek er niet zo veel veranderd te zijn. Bij de geboorte van prinses Wilhelmina op 31 augustus 1880 schreven de kranten teleurgesteld: 'Het is maar een meisje.' Ook nadat Nederland driekwart eeuw door vorstinnen was geregeerd - eerst vanaf 1890 door regentes Emma, toen vanaf 1898 door Wilhelmina en vanaf 1948 door Juliana - bleek het vooruitzicht op een koning nog altijd meer aan te spreken dan dat op een koningin.

Blind

De geboorte van een nieuwe telg is overigens zonder meer goed nieuws voor het Nederlandse koningshuis. De Oranjes waren de voorgaande jaren geplaagd door schandalen en problemen. In 1956 was een crisis losgebarsten die vernoemd werd naar 'gebedsgenezers' Greet Hofmans. Zij was op initiatief van prins Bernhard naar paleis Soestdijk gehaald vanwege de oogkwaal van prinses Marijke. De jongste dochter van Bernhard en Juliana was vanaf haar geboorte vrijwel blind en de medische wetenschap stond machteloos. Toen hoorde prins Bernhard van vrienden uit het leger over een vrouw die over wonderbaarlijke, geneeskrachtige gaven zou beschikken. Deze Greet Hofmans bleek uiteindelijk niet in staat het zicht van Marijke te verbeteren, maar ontpopte zich wel tot een (spirituele) steun en toeverlaat voor koningin Juliana.

In de loop van de jaren vijftig kwam het huwelijk tussen Juliana en Bernhard steeds meer onder druk te staan. Volgens de prins stookte 'juffrouw' Hofmans met haar pacifistische ideeën zijn echtgenote tegen hem op. Anderen meenden dat Bernhard zelf voor de crisis verantwoordelijk was door het al sinds de Tweede Wereldoorlog met de huwelijkstrouw niet zo nauw te nemen. Jaren later gaf de prins toe in die jaren een buitenechtelijk kind te hebben verwekt, Alicia von Bielefeld. Toen een echtscheiding en daarmee de abdicatie van Juliana dreigden - een gescheiden koningin was in die tijd onaanvaardbaar - greep de socialistische minister-president

Willem Drees in. Uiteindelijk bleken er twee commissies van wijze mannen nodig om de crisis te bezweren.

Voor de prinsessen Beatrix (1938), Irene (1939), Margriet (1943) en Marijke (1947) - de vier dochters van Juliana en Bernhard - was dit geen aangename tijd. De spanningen op paleis Soestdijk liepen soms hoog op. De vier zusters zochten dan ook steun buitenshuis, onder meer bij hun grootmoeders Wilhelmina (1880-1962) en vooral Armgard (1883-1971), de moeder van prins Bernhard. Voor Beatrix was de situatie nog extra spannend: als Juliana vanwege de crisis zou aftreden, had zij al op achttienjarige leeftijd koningin moeten worden. Dat gebeurde niet. Beatrix kon na haar middelbare school 'gewoon' rechten gaan studeren aan de Rijksuniversiteit van Leiden. Opvallend was overigens wel dat de Nederlands pers uit respect voor het koningshuis nauwelijks over de Hofmansaffaire had bericht...

Katholiek

In de jaren daarna kwam het koningshuis even in rustiger vaarwater terecht. Juliana en Bernhard vierden in 1962 met veel pracht en praal hun zilveren huwelijksfeest. Maar twee jaar later was er opnieuw sprake van een crisis. Dit keer was het prinses Irene die voor opschudding zorgde door eerst (in het geheim) over te gaan naar de Rooms-Katholieke Kerk en zich vervolgens te verloven met Carlos Hugo de Bourbon de Parme (1930), die namens de dan nog zeer conservatieve Carlistische beweging aanspraken maakte op de vacante Spaanse troon.

Vooraf in protestantse kringen viel de overgang van Irene volkomen verkeerd. Voor hen was Oranje onverbreekbaar verbonden met het protestantse geloof: was Nederland als zelfstandige staat immers niet ontstaan uit een tachtigjarige strijd tegen de katholieke Spaanse koningen, met voorop Filips II? Dat het de leider van de Opstand, Willem van Oranje (1533-1584), vooral te doen was geweest om godsdienstvrijheid, werd gemakshalve meestal vergeten.

Of het katholiek worden van Irene al voldoende was geweest om haar aanspraken op de Nederlandse troon te torpederen, zullen we nooit weten. Het kabinet-Marijnen besloot het parlement geen toestemming voor het huwelijk te vragen omdat Carlos Hugo weigerde zijn politieke aspiraties op te geven. Op 29 april 1964 (dus daags voor Koninginnedag!) trouwden Irene en Carlos Hugo in Rome, zonder dat de ouders en zusters van de bruid daarbij aanwezig waren. De vrees bestond dat de Carlisten de banden met het Nederlandse koningshuis wilden misbruiken voor hun eigen politieke aspiraties.

Burger

Een jaar later stonden twee andere dochters van koningin Juliana ineens in het middelpunt van de belangstelling. Eerst werd bekend dat prinses Margriet zich ging verloven met een burger! Haar keuze voor de Leidse

student Pieter van Vollenhoven (1939) werd in hofkringen niet met gejuich ontvangen. Gehoopt werd dat door het huwelijk te traineren deze 'mesalliance' vanzelf zou doodbloeden. De gedachte achter deze tegenwerking was dat als de prinsessen zouden trouwen met 'gewone' jongens en niet met leden van (liefst buitenlandse) adel, de monarchie veel van de noodzakelijk geachte magie zou verliezen.

Margriet en Pieter lieten zich daardoor niet van de wijs brengen en trouwden, naar eigen zeggen met volledige instemming van koningin Juliana, op 10 januari 1967. Maar voor het zover was, was prinses Beatrix in opspraak gekomen. Op de vroege ochtend van 1 mei 1965 was zij in de tuin van haar kasteeltje Drakensteyn stiekem door John de Rooy gefotografeerd terwijl ze arm in arm met een onbekende man aan het wandelen was. Opnieuw toonde de Nederlandse pers zich in eerste instantie terughoudend: de foto's van De Rooy werden door diverse redacties geweigerd. Stiekem foto's maken hoorde niet. Maar nadat een Britse krant ze een paar dagen later wel publiceerde, gingen ook enkele Nederlandse dagbladen overstag, met als eerste het *Nieuws van den Dag*. De jacht op de man op de foto was geopend.

Al snel werd duidelijk dat het om een in 1926 geboren diplomaat ging, Claus von Amsberg. Hij was niet alleen een Duitser, van lage adel, maar was als jongen lid van de Hitler Jugend geweest en had bovendien tijdens de Tweede Wereldoorlog als 16/17-jarige in de Wehrmacht gediend - en dat laatste viel twintig jaar na het einde van die nog grotendeels onverwerkte oorlog bij velen in Nederland verkeerd. Vooral het voormalige verzet en joodse kringen hadden grote moeite met de keuze van prinses Beatrix.

Dat veranderde niet nadat koningin Juliana en prins Bernhard op 29 juni 1965 de verloving van hun oudste dochter officieel hadden aangekondigd. Het koninklijk paar had gedacht dat dankzij hun steun voor Beatrix en Claus de kritiek wel zou wegebben. Maar ook Juliana's hartenkreet: 'Ik kan u verzekeren, het is goed', had niet helemaal het gewenste resultaat. Dit tot teleurstelling van met name prins Bernhard die op meer krediet bij met name de oud-strijders had gerekend.

Prins Claus sprak bij de bekendmaking van de verloving voor het eerst op televisie het Nederlandse volk toe: 'Ik zal mijn best doen en proberen uw vertrouwen te gewinnen.' Helemaal foutloos was het niet, accentloos evenmin, maar het feit dat hij Nederlandse sprak werd zeer gewaardeerd.

Tijdens een ontmoeting met de pers, die in die jaren steeds 'brutaler' werd, benadrukte Beatrix dat voor haar het belang van de monarchie altijd voorop had gestaan. Ze was blij dat ze met de man van haar keuze kon trouwen - ook al was die beslissing door ongewenste foto's geforceerd - maar meldde expliciet dat als zij had moeten kiezen tussen plicht en liefde, zij voor het eerste had gekozen!

Kippen

De protesten tegen het huwelijk verstomden dus niet. Het waren dan ook de woelige jaren zestig. Provo's schopten tegen het gezag, hippies preekten *love and peace*. Het 'establishment' werd gewantrouwd en kwaliteiten werden voortaan belangrijker geacht dan geboorte of afkomst. Adel verloor zijn glans en zoiets als erfopvolging werd al helemaal achterhaald gevonden. Antiautoritaire opvoeding werd gestimuleerd; feminisme, emancipatie en democratisering waren sleutelwoorden; steeds meer jongeren uit lagere sociale milieus gingen studeren.

Met genoegen werd de autoriteit van de autoriteiten ondermijnd. Agenten en docenten kregen het steeds zwaarder te verduren, ouders hadden niet langer de wijsheid in pacht, ministers verloren hun onaantastbaarheid en werden niet langer met 'excellentie' aangesproken. Journalisten werden steeds kritischer, steeds opdringeriger ook. En het koningshuis werd meer en meer als een achterhaald instituut gezien, maar ach, zolang Juliana er zat was het goed. Zij was immens populair en niemand durfde of wilde iets tegen haar te doen. Pas als zij zou terugtreden, moest de monarchie worden afgeschaft.

Maar eerst moest prinses Beatrix nog trouwen. Voor het zover was, werden er handtekeningen ingezameld tegen het huwelijk, verschenen er kritische artikelen in de pers en werden leuzen als 'Claus raus' of 'Claus go home' op muren gekalkt. Op een regenachtige 10 maart 1966 reden Beatrix en Claus in de Gouden Koets naar het stadhuis van Amsterdam - de keuze voor de hoofdstad was door het kabinet-Cals doorgedrukt. Langs de route ontploften rookbommetjes en er werden, als 'ludieke' vorm van protest, kippen losgelaten. De foto's met rookpluimen rond de koets gingen de hele wereld over. Er was duidelijk iets veranderd in het ooit zo brave Nederland.

Namen

Ruim een jaar later, op 27 april 1967, komt het eerste kind van Beatrix en Claus ter wereld. Niet op Drakensteyn, zoals aanvankelijk de bedoeling was, maar in het ziekenhuis. Prinses Beatrix is een paar dagen eerder in een geblindeerde auto ontsnapt aan de verzamelde pers rondom het kasteel en naar het Academische Ziekenhuis in Utrecht gegaan. Als dat duidelijk wordt, verplaatst het hele perscircus zich eveneens naar de Domstad. Nog voordat hij geboren is, wordt het prinsje al door de pers op de hielen gezeten.

De namen van het prinsje worden pas bekendgemaakt als prins Claus zijn zoon gaat aangeven in het stadhuis van Utrecht. De ouders hebben gekozen voor Willem-Alexander Claus George Ferdinand, met als roepnaam Alexander. Meteen is al duidelijk dat het om een bijzonder kind gaat. Koppeltkens mogen tot op dat moment niet in een naam worden gebruikt, maar na de aangifte van prins Willem-Alexander wordt de instructie voor de ambtenaren van de burgerlijke stand bij Koninklijk Besluit op dit punt aangepast.

Wat de namen betreft, is 'Willem' voor de hand liggend. Deze naam komt sinds Willem van Oranje regelmatig terug: vijf stadhouders hadden die naam en ook de drie koningen in de negentiende eeuw heetten allemaal Willem. Is Willem nadrukkelijk gekozen met het oog op de traditie, over 'Alexander' zegt Claus het 'gewoon een mooie naam' te vinden. Toevallig of niet, de laatste twee kroonprinsen heetten Willem (1840-1879) en Alexander (1851-1884). Het lijkt een gevaarlijke keuze: beide prinsen zouden nooit op de troon terechtkomen. Ze stierven allebei eerder dan hun vader koning Willem III (1817-1890), bleven allebei ongehuwd en werden bovendien allebei om uitlopende redenen ongeschikt geacht voor het koningschap.

Wat de drie andere namen betreft, komen Claus (vader) en George (grootvader) uit de Amsbergtak en is Ferdinand von Bismarck een goede vriend van prins Claus, die getuige was bij diens huwelijk en ook een van de peetouders van het nieuwe prinsje zal zijn. Dat blijkt als prins Willem-Alexander op 2 september 1967 wordt gedoopt in de Grote of Sint Jacobskerk in Den Haag. De andere peetouders zijn Beatrix' vader prins Bernhard, Claus' moeder Gosta von Amsberg, kroonprinses Margrethe van Denemarken, oud-minister-president professor Jelle Zijlstra en Renée Smith-Röell, al van kinds af aan een goede vriendin van prinses Beatrix. Renée Smith-Röell kan de doopplechtigheid overigens niet zelf bijwonen en laat zich vervangen door haar grootmoeder mevrouw Del Court van Krimpen-van Loon.

De doopplechtigheid kent moderne en traditionele elementen. Er wordt geen gebruik gemaakt van koetsen om naar de kerk te gaan, maar van auto's. Alexander draagt bij die gelegenheid echter wel de doopjurk die in 1880 is ontworpen voor prinses Wilhelmina en vervolgens ook is gebruikt bij de doop van achtereenvolgens prinses Juliana (1909), prinses Beatrix (1938) en prinses Marijke (1947). Net als in de naamgeving wordt met dit gebruik ook de traditie benadrukt.

Al voordat Willem-Alexander is gedoopt, is hij voor het eerst vernoemd. In Roermond wordt op 12 juni 1967 de Willem-Alexanderhaven geopend door prinses Beatrix en prins Claus. Daarna volgt een hele reeks scholen, sporthallen, pleinen en straten die zijn naam dragen. Voordat hij het kan beseffen is de prins, van wie zijn ouders niet nalaten te benadrukken dat zij hem een zo 'gewoon' mogelijke opvoeding wensen te geven, al een bijzonder kind. Met een bijzondere toekomst, want 'al is het prinsje nog zo klein, eenmaal zal hij koning zijn'.

Alexia

Ondertussen in Frankrijk. Ongeveer een half jaar na de geboorte van Willem-Alexander schenkt in Parijs de drieëntwintigjarige Hélène Grinda het leven aan een dochter. Al snel doen geruchten de ronde dat zesenvijftigjarige prins Bernhard de vader van het meisje is. Ze wordt Alexia genoemd. Een verwijzing naar Alexis Pantchouldzew, de huisvriend van de

ouders van prins Bernhard en de man die prinses Armgard ook in Nederland trouw bleef en samen met haar op Warmelo woonde? De man ook die jaren later nog een rol zou spelen in de Lockheedaffectie?

Prins Bernhard zal postuum bevestigen dat Alexia zijn dochter is en dat zij dus in feite een 'half tante' van leeftijdgenoot Alexander is. In een interview met twee journalisten van *de Volkskrant*, verschenen kort na het overlijden van de hoogbejaarde prins op 1 december 2004, zegt hij over zijn buitenechtelijke dochter: 'Ik geloof dat de zwangerschap toeval was. Haar moeder zei op een gegeven moment: luister eens, ik verwacht een baby. Het was niet vooropgezet. Ze zei: wat vind je ervan? Ik zei: ik vind het leuk. Basta.' In hetzelfde interview laat Bernhard weten ook nog een andere buitenechtelijke dochter te hebben, de al gememoreerde Alicia von Bielefeld, die op 21 juni 1952 is geboren.

Bernhard zou H el ene Grinda (1944) hebben leren kennen bij Franse vrienden. Zij heeft de toneelschool gedaan en is fotomodel. Kort na hun kennismaking krijgt de hoogblonde H el ene de ziekte van Hodgkin en Bernhard zorgt ervoor dat zij in Nederland kan worden behandeld. Er ontstaat dan een relatie, die enkele jaren duurt en waaruit Alexia voortspuit. Die groeit op in Parijs, waar ze de eerste jaren van haar leven alleen met haar moeder woont.

Slee

Terug naar Nederland. Nog v or zijn eerste verjaardag gaat Willem-Alexander al op wintersportvakantie, iets wat in die jaren voor het 'gewone' volk nog niet is weggelegd. De kleine prins wordt in het Oostenrijkse Lech het logische middelpunt van een inmiddels gebruikelijke fotosessie met de meegereisde pers. Speciaal voor de gelegenheid is voor hem een antiek Hindelooper sleetje meegenomen. Echt vrolijk kijkt hij er niet bij...

Het duurt niet lang of Willem-Alexander krijgt een broertje. Op 25 september 1968 wordt Johan Friso (zonder koppelteken) geboren en daar blijft het niet bij. Weer een jaar later, op 11 oktober 1969, schenkt Beatrix het leven aan opnieuw een zoon. Opnieuw stellen de ouders dat de naam die ze het prinsje geven, Constantijn, geen verwijzing is naar de twee jaar eerder door de militairen afgezette Griekse koning Constantijn. Beatrix en Claus vinden het 'gewoon een mooie naam'. Koning Constantijn is echter wel een van de doopouders van zijn jonge naamgenoot. Bij de doopplechtigheden van beide broertjes manifesteert de kleine Alexander zich nadrukkelijk en ongedwongen. Volgens sommigen iets te nadrukkelijk en iets te ongedwongen. De eerste voorzichtige kritiek op zijn gedrag wordt geuit. De eerste voorzichtige twijfels over de te vrije opvoeding worden geventileerd.

Voor hem vanzelfsprekend, maar voor anderen ongewoon is ook dat Alexander met grootouders, ouders, tantes, ooms, broertjes, tantes, ooms, neefjes en nichtjes van moederskant ieder jaar op Koninginnedag te zien is op het bordes van Paleis Soestdijk. Eerst wat schuchter, later steeds

prominenter ziet hij de mensen defileren voor zijn jarige grootmoeder, koningin Juliana. Het Nederlandse volk kan thuis voor de buis de ontwikkeling van de opgroeiende prinsjes en prinsesjes op de voet volgen. Te zien is dat Alexander zich vaak bekommert om zijn neefjes en nichtjes. Hij kan zeer zorgzaam zijn.

Maar ook op de trappen van Soestdijk gedragen Alexander en de andere kleine Oranjes zich niet altijd zoals de goegemeente het graag zou zien. In 1978 gebruiken ze de elastieken van de boeketten om er propjes mee te schieten richting defileerders en vooral ook richting de fotografen. De pers is ook bij andere gelegenheden het doelwit van baldadige prinsjes. Bij wintersportvakanties worden de fotografen met sneeuwballen bekogeld. Alexander wijst zelfs een keer naar zijn voorhoofd als hij fotografen ziet en in 1978 tijdens de zomervakantie in Ierland zegt hij duidelijk hoorbaar: 'Alle Nederlandse pers opgerot!' Hoewel hij na die uitroep door zijn moeder meteen vermanend wordt toegesproken, is het kwaad dan al geschied. De kranten staan vervolgens bol van verontwaardiging en de twijfels over de consequenties van de 'antiautoritaire' opvoeding van de prinsjes nemen toe.

Het Ierse incident zal hem overigens blijven achtervolgen. Als hij ter gelegenheid van zijn achttiende verjaardag door schrijfster Renate Rubinstein wordt geportretteerd, geeft hij desgevraagd zijn visie op de feiten. Volgens hem had hij alleen maar behulpzaam willen zijn: 'Er stond een vliegtuig naar Amsterdam te vertrekken, dat moesten ze halen.' De werkelijkheid was echter veel banaler, want op grond van de filmbeelden kan worden geconcludeerd dat Alexander in een baldadige bui zijn oprot-opmerking plaatst nadat prins Claus heeft gezegd: 'En nu even alleen voor de Ierse fotografen!' Blijkbaar heeft de prins het nodig geoordeeld zijn gedrag achteraf te rechtvaardigen.

Hermelijnvlooiën

Dat de prins een hekel aan de pers heeft, is niet zo verwonderlijk. Het is hem met de paplepel ingegoten. Om te beginnen is de relatie van zijn ouders voortijdig uitgelekt door een foto die stiekem gemaakt is. Het is in die jaren dat de pers zijn schroom afwerpt en actief op zoek gaat naar nieuws en daarbij geen enkel middel schuwt. De zogenoemde roddelbladen komen op, en zij nemen het met de journalistieke mores niet altijd even nauw. Niet alles wordt even zorgvuldig gecheckt en geruchten worden als waarheden weergegeven.

Beatrix en Claus, evenals hun koninklijke 'collega's' in andere landen, ergeren zich in toenemende mate aan de fotografen die voortdurend in hun omgeving rondspoken in de hoop een spannende (en dus veel geld opleverende) plaat te kunnen schieten. Dat hinderlijk volgen gebeurt ook tijdens vakanties, ondanks dat er afspraken zijn gemaakt over het organiseren van fotosessies in ruil voor rust tijdens de rest van het verblijf. Op een gegeven moment loopt prins Claus zelfs met een spiegel door de

tuin van het Italiaanse vakantieverblijf om de hen belagende fotografen door de reflectie van het zonlicht het werk onmogelijk te maken.

In interviews geeft Claus op de hem bekende serene, maar niet mis te verstane wijze te kennen dat hij een spuughekel heeft aan de persmusketen (of 'hermelijnvlooiën', zoals Beatrix ze noemt) en de op geruchten gebaseerde berichtgeving. 'Het berokkent schade aan ons, aan het beeld dat de mensen buiten zich van ons maken. En dat vind ik erg jammer natuurlijk. Iedereen wil als het enigszins kan zo overkomen als hij in werkelijkheid is. Dat lukt lang niet altijd natuurlijk. Dat geldt voor iedereen die in het openbaar zich beweegt en optreedt en die bekend is. Misschien moet je daarmee leven, dat weet ik niet. Maar het is toch een verschijnsel dat je in de gaten moet houden.'

Apart

Alexander is als erfprins een bijzonder kind, maar wat hij wel net als ieder kind moet, is voldoen aan de leerplichtwet. Nadat hij eerst naar een speciaal kleuterklasje op Paleis Soestdijk is gegaan, wordt hij op 21 augustus 1972 door zijn ouders naar de montessori-kleuterschool in Baarn gebracht. Een jaar later gaat hij in dezelfde plaats naar de eerste klas van de lagere school, de Nieuwe Baarnse School.

Hoewel zijn ouders hem ook op deze eerste schooldag vergezellen, trouw de ouderavonden bezoeken en de leerkrachten om een behandeling als alle andere kinderen vragen, blijft Alexander toch een aparte leerling. Er zijn voor hem altijd rechercheurs in de nabijheid en uit veiligheidsoverwegingen moet hij de speelkwartiertjes doorbrengen op de kleine binnenplaats en niet op de grote speelplaats. Ook de prins zelf beseft dat niet alle goede bedoelingen even goed uitpakken: 'Ik had vaak het gevoel dat ik extra hard behandeld werd om aan anderen te laten zien dat ik normaal behandeld werd!'

Een van zijn schoolgenootjes, Ronald Giphart, zal later bevestigen dat de docenten van Alexander ('een erg aardig jongetje') en zijn broers er niet altijd in slaagden de prinsjes als gewone leerlingen te beschouwen. Eén docent leek er, aldus Giphart, hoorbaar genoeg in te scheppen om Alexander met luide stem en voor iedereen ook buiten het lokaal verstaanbaar de klas uit te sturen. Bij al zijn scholen, opleidingen en studies zal Alexander het gevoel hebben anders behandeld te worden dan andere leerlingen/studenten.

Giphart herinnert zich ook dat Alexander 'handtekeningen van bekende mensen had en die op school verkocht. Ik heb er toen een van de schaatser Eric Heiden voor een gulden gekregen. Later kwamen we erachter dat-ie die handtekeningen overtrok en dan in meervoud verkocht en hebben we onze guldens teruggeëist. Jammer genoeg ben ik die handtekening kwijt. Nu zou het fantastisch zijn om een door de kroonprins gefraudeerde handtekening te bezitten.'

Dankzij zijn afkomst kan Alexander eenvoudig aan dergelijke handtekeningen komen. Veel beroemdheden bezoeken zijn ouders of zijn grootouders. Weinig leeftijdgenootjes kunnen zeggen dat ze met Ruud Krol, Johan Neeskens en Johnny Rep een balletje hebben getrapt, zoals Alexander in 1978. Na het WK wordt het Nederlands voetbalelftal, dat tweede is geëindigd, door koningin Juliana uitgenodigd op Paleis Soestdijk. Het wereldkampioenschap is dat jaar in Argentinië gehouden, waar op dat moment de generaals aan de macht zijn. Zij voeren een waar schrikbewind: verdwijningen, folteringen en moorden zijn aan de orde van de dag. Onder het motto 'Bloed aan de paal' hebben de cabaretiers Freek de Jonge en Bram Vermeulen fel actie gevoerd tegen deelname van het Nederlands team. Maar tot een boycot komt het niet. Nederland verliest uiteindelijk de finale van het gastland - tot genoegen van dictator Videla, die zelf de wereldbeker uitreikt. Dat in Argentinië ene Jorge Zorreguieta bewindsman op Landbouw is, interesseert op dat moment niemand in Nederland. Zeker de elfjarige Willem-Alexander niet, die vooral geniet van het feit dat hij op het gazon van Paleis Soestdijk zijn voetbalidolen van dichtbij kan aanschouwen.

Wat Alexander en zijn broers verder onderscheidt van hun klasgenootjes, is dat zij jaarlijks op de Pro Juventutekalender prijken. Bovendien worden foto's van hem en zijn broers in 1972 gebruikt voor de kinderpostzegels en kinderkaarten. Prins Claus is daar zelf verantwoordelijk voor. Hij heeft de kleurenopnamen van zijn zoontjes ter beschikking gesteld omdat de zegels en kaarten, net als de Pro Juventutekalenders overigens, bestemd zijn voor een goed doel: de jeugdzorgverlening.

Want als ze iets kunnen betekenen voor goede doelen worden Alexander, Friso en Constantijn door hun ouders een enkele keer ingezet. Zo zijn de drie 'heren', zoals ze thuis worden genoemd, op 1 juni 1972 aanwezig bij de opening van de manifestatie 'Kind en leefmilieu' op de Floriade in Amsterdam. Milieu is voor vader Claus een belangrijk onderwerp. Hij steekt zijn bezorgdheid over de toekomst van de wereld niet onder stoelen of banken: 'Als we zo doorgaan, zonder correcties aan te brengen en zonder veranderingen in onze gedachtewereld, onze doelstellingen, dan hebben we überhaupt geen overlevingskansen meer.' Dit besef probeert hij ook op zijn zoons over te dragen. Hij laat niet na hen te doordringen van het belang van een gezonde leefwereld, zowel in het rijke westen als in de arme ontwikkelingslanden. Vader Claus wil uit solidariteit met de Derde Wereld zelfs dat zijn gezin één dag per week alleen maar witte rijst eet, maar dat voorstel haalt het niet.

Verder worden de kinderen van Beatrix en Claus zo weinig mogelijk aan de openbaarheid blootgesteld. Opvallend is dat op de Floriade geschoten beelden al meteen van infantiele bijschriften worden voorzien. Bij een foto van de dan vijfjarige (!) Alexander met een lachend meisje aan zijn zijde, wordt al meteen gehint naar een eventueel huwelijk. Zogenaamd als grap, maar toch...

Kindermeisjes

Thuis op kasteel Drakensteyn - dat prinses Beatrix in 1959 heeft gekocht, in 1963 heeft betrokken en waar zij na haar huwelijk samen met prins Claus blijft wonen - groeit Alexander op in een beschutte wereld. Ver weg van journalisten en andere nieuwsgierigen. Na het foto-incident van 1965 is de aanplanting rond het kasteel verdicht.

Toch is het niet bepaald een standaardgezin waar Alexander onderdeel van uitmaakt, vooral omdat beide ouders werken - iets wat in die tijd nog niet echt gebruikelijk is. Prinses Beatrix bereidt zich zo goed mogelijk voor op de taak die haar te wachten staat, het koningschap. Dat betekent veel reizen, ook naar het buitenland en vaak samen met prins Claus. Die probeert zich tegelijkertijd zo goed mogelijk op de Nederlandse samenleving te oriënteren en is onder meer actief in de ruimtelijke ordening en in de ontwikkelingssamenwerking. Hij houdt zich daarnaast ook nog bezig met zaken als monumentenzorg.

Alexanders ouders zijn dus vaak afwezig, soms ook voor langere tijd. Kindermeisjes zorgen dan voor de opvang. Om te voorkomen dat de zoons zich meer aan de kindermeisjes dan aan hun ouders gaan hechten, blijven die slechts een beperkte tijd in dienst. Daarnaast is er ook voortdurend ander personeel in huis, zodat de prinsjes zich vrijwel altijd en overal bekeken (en gecontroleerd) weten.

Als de ouders thuis zijn, doen ze hun best zoveel mogelijk tijd met de kinderen door te brengen. Zo besteedt prinses Beatrix tijd aan het ontwikkelen van hun creatieve kanten en staat prins Claus regelmatig als kok in de keuken. Overigens is Alexanders vader bij het personeel berucht om zijn woede-uitvallen. Als iets hem niet zint, steekt hij dat niet onder stoelen of banken...

Lockheed

Nu heeft prins Claus het in Nederland ook niet altijd gemakkelijk gehad. Hij is als Duitser met een oorlogsverleden niet echt met open armen ontvangen. Hij heeft bovendien het gevoel dat er van zijn capaciteiten niet of nauwelijks gebruik wordt gemaakt. Als hij iets wil betekenen, bijvoorbeeld voor ontwikkelingssamenwerking, krijgt hij de politieke kous op de kop. Een lid van het Koninklijk Huis mag zich, volgens de enge normen van die tijd, nooit ofte nimmer in politiek gevoelig vaarwater begeven.

Claus was in Duitsland bezig een diplomatieke carrière op te bouwen, toen hij Beatrix ontmoette. Zijn hoop om samen met de prinses ergens in het buitenland een ambassadeurspost te kunnen vervullen, was gebaseerd op een volkomen foute inschatting van de mogelijkheden die een lid van de koninklijke familie in Nederland heeft. Zijn lidmaatschap van diverse commissies wordt hem vervolgens ontnomen wanneer die commissies botsen met het regeringsbeleid.

De mogelijkheden om zich als toekomstige prins-gemaal te ontplooiën, worden helemaal gefrustreerd door de Lockheedaffaire. In 1976 wordt het gerucht steeds hardnekkiger dat prins Bernhard steekpenningen heeft aangenomen van de Amerikaanse vliegtuigbouwer Lockheed in ruil voor het aanprijzen van hun toestellen bij het Nederlandse leger. Prins Bernhard is inspecteur-generaal van de Nederlandse krijgsmacht en geldt, mede omdat hij getrouwd is met de Nederlandse koningin, zeker in de Verenigde Staten als invloedrijk. De prins geniet sinds de Tweede Wereldoorlog bovendien een groot gezag bij oud-strijders en velen uit het voormalige verzet. Daarnaast heeft hij een omvangrijke vriendenkring in de zakenwereld en de jetset. Hij houdt van bravoure en gevaarlijk leven, met de daarbij horende snelle auto's (groene Ferrari's), supersonische vliegtuigen (waarbij hij niet aarzelt ook toestellen te besturen waarvoor hij niet de vereiste papieren heeft) en aantrekkelijke blondines (zoals Hélène Grinda). Dat er daarbij wel eens iets misgaat, is onvermijdelijk. In 1937 krijgt hij een bijna fataal auto-ongeluk, door zijn roekeloosheid maakt hij soms ook foute landingen die net goed aflopen en op het eind van zijn leven geeft hij het bestaan van twee buitenechtelijke kinderen toe.

De prins geniet van het mondaine leven en van zijn contacten met de groten der aarde, contacten die ook vorm krijgen in de Bilderbergconferenties. Sinds 1954 ontmoeten vooraanstaande Amerikaanse en Europese politici, industriëlen, zakenlui en soms ook journalisten elkaar jaarlijks op geheime locaties. Een dag of drie lang worden actuele thema's vrijuit bediscussieerd, in eerste instantie met als doel het na de oorlog gegroeide wantrouwen tussen de Verenigde Staten en Europa weg te nemen. Prins Bernhard is de voorzitter van de conferenties. Hij noemt het zijn belangrijkste voorzitterschap.

Sinds de jaren vijftig speelt prins Bernhard bovendien met verve de rol van goodwillambassadeur voor het Nederlandse bedrijfsleven. Met name in Latijns-Amerika, zoals het Argentinië van Juan en Evita Perón, weet de prins orders los te peuteren voor onder meer machinefabrikant Werkspoor en scheepsbouwer Verolme. Dat daarbij ook van Nederlandse zijde met smeergeld wordt gewerkt, zou de prins naar eigen zeggen nooit hebben geweten.

Maar, zoals minister-president Joop den Uyl het in zeer zorgvuldig gekozen bewoordingen zal uitdrukken, ten overstaan van Lockheed heeft de prins zich 'in de veronderstelling dat zijn positie onaantastbaar en zijn oordeel niet te beïnvloeden was, aanvankelijk veel te lichtvaardig begeven in transacties die de indruk moesten wekken dat hij gevoelig was voor gunsten.' Den Uyl zegt dit op 26 augustus 1976 in een toespraak tot de Tweede Kamer naar aanleiding van het verschijnen van een rapport van drie wijze mannen die onderzoek hebben gedaan naar de beschuldigingen aan het adres van de prins. Harde bewijzen voor het aannemen van steekpenningen hebben ze niet kunnen vinden, maar duidelijk is dat de

prins zijn boekje te buiten is gegaan, onder meer door zelf om commissieloon te vragen.

De consequenties voor prins Bernhard zijn groot: hij moet bijna al zijn internationale functies opgeven (zoals het voorzitterschap van de Bilderbergconferenties als van het door hem opgerichte Wereld Natuur Fonds), hij verliest zijn functies bij het leger en mag geen militaire uniformen meer dragen. Tot een strafrechtelijke vervolging komt het niet. Dat heeft de prins te danken aan zijn echtgenote. Koningin Juliana heeft zich niet alleen met hand en tand tegen rechtsvervolging verzet, zij is bovendien dermate populair dat niemand iets tegen haar durft te ondernemen. Ook de socialist Den Uyl weet dat als hij de monarchie aanpakt, hem dat door grote groepen in de samenleving kwalijk genomen zal worden. De prins voor het gerecht dagen zou politieke zelfmoord zijn. Omgekeerd: door de monarchie te redden, redt Den Uyl meteen ook zijn eigen populariteit onder de kiezers. De ironie van de geschiedenis is echter dat hem dat niet zal baten: ondanks een enorme stemmenwinst in 1977 (de PvdA had toen als leuze 'Kies de minister-president') keert hij niet terug in het Catshuis.

Later, veel later, als hij niet lang meer te leven heeft, zal prins Bernhard toegeven inderdaad smeergeld te hebben aangenomen, met Alexis Pantchoulidzew als tussenpersoon. Maar hij benadrukt dat geld niet in eigen zak te hebben gestoken. Hij zegt er vrienden en het Wereld Natuur Fonds mee geholpen te hebben. Dat de steekpenningen bestemd waren voor zijn Parijse maîtresse Hélène Grinda en hun dochter Alexia, zoals hardnekkige geruchten willen, kan niet worden hardgemaakt.

Voetsporen

Hoe het ook zij, de hele affaire heeft grote gevolgen voor prins Claus en op termijn ook voor prins Willem-Alexander. Nog meer dan voorheen heerst in de politiek koudwatervrees over de activiteiten die een lid van het Koninklijk Huis zonder problemen kan ondernemen. Dat is vrijwel niets, want vrijwel alles heeft een politieke component of kan dat krijgen. Dus mag prins Claus zich bezighouden met het restaureren van molens en orgels, maar veel 'gevaarlijker' werk moet hij niet doen, of het moet volledig achter de schermen zijn en dus buiten de publiciteit blijven. Dat het goodwillambassadeurschap een beoedelde functie is geworden, zal ook prins Willem-Alexander decennia later nog ervaren.

De Lockheedaïffaire heeft voor Claus en Alexander nog wel een bescheiden positieve keerzijde. Namens het kabinet houdt minister van Financiën Wim Duisenberg prinses Beatrix en haar man op de hoogte van de ontwikkelingen rond Lockheed en prins Bernhard. 'Pappie' valt van zijn voetstuk, maar met Duisenberg ontstaat een goede band. Jaren later zal prins Claus commissaris worden bij De Nederlandsche Bank, waar Duisenberg dan president is. En Willem-Alexander zal nog weer later in de voetsporen treden van zijn vader als DNB-commissaris. Maar veel eerder

nog zullen de zoons van Duisenberg de jonge prins helpen 'inburgeren' op zijn nieuwe middelbare school in Den Haag.

Na de Lockheedaffaire is de verwachting dat koningin Juliana snel troonsafstand zal doen, maar ook haar zeventigste verjaardag in 1979 grijpt ze niet aan om tot abdicatie over te gaan. Pas op 31 januari 1980, de 42e verjaardag van kroonprinses Beatrix, kondigt ze, toch nog onverwacht, haar aftreden aan. De troonswisseling zal plaatsvinden op 30 april, de 71e verjaardag van Juliana.

Voor prinses Beatrix, die zich al jaren aan het voorbereiden is op haar toekomstige baan, breken extra drukke tijden aan. Ze wil zich, zoals steeds, goed voorbereiden op de dingen die komen gaan. Dat betekent extra onrust op kasteel Drakensteyn. En dus extra onrust voor Willem-Alexander. De twaalfjarige prins is in 1979 naar de middelbare school gegaan. Op de eerste schooldag vergezelt prins Claus zijn oudste zoon naar het Baarnsch Lyceum. Hij zal slechts twee jaar op deze school blijven, want de nieuwe baan voor zijn moeder zal ook grote veranderingen voor het gezin met zich meebrengen. Zijn jeugdjaren op Drakensteyn, die hij later terugkijkend als 'vrij en ongedwongen' zal omschrijven, zijn weldra voorbij.